

Det Anarkistiska Biblioteket

Staten mot anarkismen

Mikael Altemark

Mikael Altemark
Staten mot anarkismen
2002

Mottogs den 07-06-2025 från <https://web.archive.org/web/20041026113504/http://www.yelah.net/yelah/20020819/historia020823>

www.anarkistiskabiblioteket.se

2002

Innehåll

Demonstration till stöd för Sacco och Vanzetti: Defend, Vindicate, Liberate!	3
Rånmord	5
Fälla	6
Maktspel	7
Rättegång mot anarkismen	7
Slutet	8

Vi befinner oss i centrala Göteborg. Det är en stor dag. Den massiva folkmassan rör sig genom stadens gator, mot avenyn, under skallande slagord. Men när vi kommit till kungsporten går polisen, beväpnade med batonger, till anfall mot demonstrationen. Folk blir nedslagna till höger och vänster, massan skingras åt alla håll och den bestämda demonstrationens nyktra lugn byts ut mot kaos och panik. Flera poliser drar sina skarpt laddade vapen. Men de skjuter lyckligtvis inte. För det här är inte Göteborg, juni 2001. Det är Göteborg, augusti 1927. Dödsdomen mot de två anarkisterna Sacco och Vanzetti hade några dagar tidigare fastslagits i domstol.

Demonstration till stöd för Sacco och Vanzetti: Defend, Vindicate, Liberate!

Incidenten var en del av den protestvåg som svept över västvärlden, vilken tog sig uttryck i en av den tidens mest välorganiserade solidaritetsrörelser. Överallt väcktes folkets indignation över domarna mot Sacco och Vanzetti. Dagen efter dödsdomen fastslagits, efter sju års förhållningar, krävs det i Paris en insats från 10 000 poliser och 16 000 militärer för att hindra upprörda arbetare från att ockupera den amerikanska ambassaden. I USA deltog hundratusentals arbetare i politiska strejker riktade mot den amerikanska "rättvisan" och hårda sammanstötningar ägde rum mellan polis och 50 000 anhängare som hade samlats på Union Square i New York.

Sverige var inte undantaget från vigorösa kampanjer för frigivandet av de två fattiga italienarna - den ene fiskmånglare till yrket och den andre skomakare. I Göteborg bojkottades framgångsrikt alla biografier som visade amerikansk film, och även affärer som sålde varor från USA. Den syndikalistiska dagstidningen Arbetarens löpsedel lördagen den 6 augusti skrädde inte orden - "Sacco och Vanzetti får ej mördas! Sveriges organiserade arbetare måste protestera mera intensivt än hittills mot det amerikanska banditväldet. Visa 'kultur'-staden Massachusetts Ditt öppna förakt!" Ett av de största utomhusmötena någonsin i Stockholm hölls två dagar senare, då mer än 50 000 personer samlades på Östermalmstorg, enade under parollen "Frige Sacco och Vanzetti". Tumult utbryter vid tidigare nämnda demonstration i Göteborg, då myndigheterna inte tänkte tillåta arbetarna

De båda italienska immigranterna

vandrarna inte hade gjort sig skyldiga till något brott och att "all vanära för alltid skall tvättas bort från deras namn".

att komma nära amerikanska konsulatet - "ett sådant tåg skulle kränka utländsk makt", sade man.

Gutzon Borglum, konstnären som låg bakom Mount Rushmore-monumentet, gjorde 1927 ett monument till minne av de båda martyrerna. Först 70 år senare kunde stadens nya Italien-ätlade borgmästare Massachussets tillåta uppförandet av konstverket.

processen igång i sju år. En stor mängd av dessa sköttes av en lokal domare vid namn Thayer - samma man som hade misskött den ursprungliga rättegången.

Han fann upprepade gånger att han själv hade lett rättegången helt enligt lagen, att han inte hade misslett juryn, att han hade tillåtit försvarret att spela sin roll till fullo, att han inte hade något personligt intresse i att se de anklagade avrättade, att han inte hade någon personlig motsättning om försvarsadvokaterna (trots att han hade talat om dem som dumma samt långhåriga anarkister från ödemarken i väst). Att en dömd portugisisk rånmördare, Celestino Madeiros, en medlem i en av de ligor som hade härjat i New England, hade lämnat in sitt skriftliga erkännande att han var med och utförde mordet vid skofabriken i South Braintree - ja, det var inte heller det något som behövde tas i övervägande.

Slutet

Under tiden bröts Sacco ner av stressen och fasan i livet på death row, oskyldigt anklagad. Han hade skilts från de saker som hade gjort livet värt att leva - hans fru, hans barn, hans yrke. Han började förtvivla. Han beslöt sig för att det var bättre att döden kom snart än att han skulle krypa i stoffet för ett system som fullständigt sket i rättvisa bara för att kunna dölja sin egen smutsiga byk.

Efter sju långa år beslöt staten Massachussets att den inte längre skulle betala levnadskostnaderna för två radikaler. "Även om dessa män mot all förmodan inte har begått något brott är de ändå fiender till våra etablerade institutioner. De anklagades ideal är förknippade med brott", som domare Thayer formulerade sig i den slutgiltiga domen.

De båda fördes till varsin dödscell där de fick spendera natten, i väntan på att mördades i elektriska stolen, ett verktyg som bara kan kategoriseras som en grym och omänsklig bestraffning. Saccos sista ord var stridsropet "leve anarkin!" på sitt modersmål - "viva la anarquia!", följt av "farväl min fru och barn och alla mina vänner - [tittandes på vittnena] god kväll, mina herrar.", på tystlåten engelska.

Vanzetti framhöll hårt sin oskuld ända till det bittra slutet: "Jag kämpade på mitt anspråkslösa sätt för att få ett slut på de brott som begås av människor mot människor, jag kämpade för allas frihet".

1977, på femtioårsdagen av avrättningen upprättades Saccos och Vanzettis ära till slut, när Massachussets guvernör förklarade att de båda in-

Och nu är det 75 år sedan allt detta hände. På årsdagen kommer demonstrationer, möten och konserter äga rum till minne av de avrättade kamraterna, främst i Italien och USA, men även annorstädes - säkerligen inte med sådan massiv uppslutning som då. Men det är många som har en fast beslutenhet att inte låta statens illgärningar försvinna i tidens dimmor, utan istället bevara ilskan och koppla ihop den med våra erfarenheter av maktens brott idag - och använda det till att försöka göra något åt allt detta.

Men vilka var Sacco och Vanzetti? Och varför var det så viktigt för makten att de måste dö?

Det var 1927 avrättades de för ett brott de inte hade begått. Eller kanske det skulle vara mer passande att säga för ett brott de faktiskt hade begått - även om de officiellt stod inför rätta för att ha mördat två män under ett rån mot en lönetransport, dömdes de egentligen för att vara skyldiga till att vara utlänningar, fattiga och anarkister i ett USA där sådant inte tolererades.

Åren efter första världskriget sköljde en kraftig ökning av rånen över New England. Polisen var hårt pressad att få resultat i sitt arbete. Mer ofta än sällan såg man mellan händerna på att använda olagliga metoder för att sätta dit misstänkta brottslingar. Brotten ägde ofta rum i mindre städer, där den låga brottsfrekvensen var källa till stor personlig stolthet för de lokala polischeferna - en stolthet som inte kunde inte tillåtas att såras.

Rånmord

Under ett rån i den lilla staden South Braintree i april 1920 sköts två män ihjäl, en säkerhetsvakt och en kassör. Från början hade inte polisen någon aning om vem som låg bakom det hela, och detektivbyrån Pinkerton, som hade etablerats av kapitalister för att försvara kapitalister, kallades in. Deckaren lyckades inte finna några egentliga ledtrådar. De bevis som han fann var motsägelsefulla och oanvändbara.

Men vidare polisundersökningar pekade på att rånet hade utförts av "utlänningar". För polisen innebar detta arbetarklass, vilket i sin tur pekade på att det var politiska bråkmakare som låg bakom det hela. Nu hade de fått en bild av vilka de letade efter, och man började gå igenom namn man kunde applicera misstankarna på. Någon gång bestämdes det att två italienare, Boda och Orciani, passade in på beskrivningen. Boda var en anarkist.

Efter Andrea Salsedo, en sådan där typ som försöker fly från polisen genom att ”kasta sig ut” från fönster på justitiedepartementets 14:e våning, hade dött bestämt sig anarkiströrelsen i New England för att gå under jorden. Boda och andra kamrater fick uppgiften att flytta dokument från olika individers hem till ett säkert gömställe.

Fälla

Men han hamnade i en fälla gillrad av polisen när han, tillsammans med andra anarkister, begav sig till mekanikern som nyligen reparerade hans bil. Istället för att ge honom nycklarna, följde mekanikern polisinstruktioner och skickade sin fru att ringa polisen medan han uppehöll sina kunder. Anarkisterna fattade misstankar och lämnade platsen.

De fruktade att man skulle gripas, så man beslöt att dela upp sig i mindre grupper. Några begav sig till fots, andra på motorcyklar. Två kamrater sågs ta spårvagnen. Polisen agerade på information man fått om det och arresterade de enda två personerna som fanns på spårvagnen. Deras namn var Sacco och Vanzetti.

Sacco beskrevs av de runt omkring honom som en välvårdad och anspråkslös ung man. Han varken drack eller svor. Han var mycket stolt över sin färdighet inom sitt yrke, vilket tillsammans med hans fru och barn var det som skänkte hans liv det största nöjet.

Vanzetti å sin sida var en ungtänkar som hade det svårt att justera sig till det svåra livet som invandrare i USA. Medan Sacco var en yrkesarbetare med fast liv och familj så tillhörde Vanzetti klassen sämst betalda, de som fick göra disken, gräva diken och köra skottkärror när arbete fanns. Oftast sysslade han med att sälja fisk. Han gillade att läsa och ägnade mycket tid åt poesi. Han ägde en revolver och gick alltid beväpnad.

Även om de bådas personligheter var milda så var de brinnande anhängare av den mer militanta delen av anarkiströrelsen i USA på den tiden, och var aktiva främst genom kretsen kring tidningen Cronaca Sovversiva, som såg revolutionärt våld som svar på statens monstruösa brott mot fattiga och radikala. Deras egen verksamhet bestod dock huvudsakligen av engagemang i tidningsförsäljning, torgmöten och annan propaganda. Båda var också mycket aktiva i ett antal strejker, de träffade varandra första gången under en strejk på en fabrik i Plymouth. De sågs som ringledare för aktionen och båda svartlistades.

Maktspel

Statens åklagare, Frederick G. Katzmänn, var en ambitiös politiker med ett öga mot högre mål. Den här rättegången, beslöt han, skulle vara startskottet för hans politiska karriär. Han hjälptes på vägen av en korrumperad domare, Thayer, vars fientlighet mot antipatrioter, otacksamma utlänningar och anarkistjävlar var häpnadsväckande uppenbar genom hela processen. Katzmänn hjälptes i sin tur av att delar av juryn var handplockad. Alla jurymedlemmar, visade det sig snart, var gudfruktiga patrioter som med hela sitt hjärta utförde sin plikt mot gud och sitt land.

När själva rättegången påbörjades, framkom det snart att åklagarens vittnen inte övertygande kunde identifiera de två åtalade. Några placerade Vanzetti bakom ratten på i en flyktbil, trots det faktum att han inte ens kunde köra bil. Båda åtalade hade också alibis satta i granit. Vanzetti kunde föra fram över 20 vittnen som hade sett honom sälja fisk i en stad flera mil bort samtidigt som rånet ägde rum. Sacco hade ett vittne från italienska konsulatet i Boston, dit han hade begett sig för att skaffa ett pass då han planerade att återvända till Italien.

Hans berättelse styrktes av ett annat vittne, som egentligen hade blivit kallad för att avge expertvittnesmål om vägarbeten i området där brottet hade begåtts. Han överraskades av att se att en av de åtalade var den man han hade suttit bredvid på ett tåg från Boston, samma dag som rånet ägde rum.

Rättegång mot anarkismen

Åklagaren förde ett tvåfrontskrig. När det var möjligt, påpekade de faktumet att många av vittnena var utlänningar och således av naturen icke trovärdiga. När detta inte fungerade, ignorerade de bevisen och skiftade istället fokus till de politiska åsikter hållna av männen, som under rättegångarna satt i en järnbur, höll. Närhelst Katzmänn i sin ivrighet målade in sig i ett hörn, tog domaren över och summerade vänligt för juryn för åklagarens räkning.

Det stod helt klart för juryn att detta inte var en rättegång som rörde mord. Det var en rättegång till försvar för den amerikanska kapitalismen. De var alla lojala medborgare och tvekade inte. Sacco och Vanzetti befanns skyldiga, de dömdes till döden, ett domslut som till och med fick borgarpressen att tappa hakan. Ett antal överklaganden följde, vilka höll